

HUDEN, SPRICKAN, SKRIFTEN

Krister Gustavssons (f.1952) elfte diktsamling hämtar mycket av sin bildvärld från huden, känslens organ, med dess sår, klåda, skydd och tecken. Boken består av en enda vilt inspirerad dikt som i etthundratjugosju strofer tecknar den lilla, helt personliga apokalypsen, den allt fortgående döden i livet. Johan Nordbeck har läst *Toposatopicus*.

[Lyssna till recensionen? Klicka på pilen!]

När man får *Toposatopicus* i sin hand är det första man möts av en expressiv målning på omslaget gjord av poeten själv. Det är en torso i övervägande blodrött med sår på, kallad "Egid". När man öppnar boken och börjar läsa så förstår man att omslaget ligger mycket nära det skrivna: De första raderna lyder "Gasväven absorberar lymfa, blod/ salva och ventilerar skadan/ så att Lasarusfläckarna lyfts fram." Bilden får mig att tänka på den fransk-litauiske konstnären Chaim Soutines målade köttstycken från 1920-talets slakterier i Paris. På omslaget står orden "Toposatopicus / en dikt". Varje sida i boken rymmer sedan en strof om sju till femton rytmiska och egensinnigt brutna rader. Hundratjugosju strofer som tycks vara skrivna i ett svep, under några dygns vild inspiration.

Att läsa och skriva om Krister Gustavssons nya bok känns ofta som att försöka recensera en apokalyptisk mardröm eller att göra en diktanalys av Johannes uppenbarelse i Bibeln ("Patmos- sirenen" som Lars Norén skrev i

diktsamlingen *Order från 1970-talet*). Men trots att Gustavsson givit ut en bok med titeln *bibel* (2002) och en som heter *heliga skrift* (2006) jo, det ska vara med små bokstäver, så är visionerna och synerna ”befriade från det gudiska”, som han skriver i den aktuella boken. Eller drastiskt uttryckt kunde man säga att *Toposatopicus* är en hednisk apokalyps. Ragnarök förekommer inte, ej heller grekiska eller nordiska gudar. Men ” i vattenhållet vilar krokodilguden” på sidan 67. Om krokodilguden inte kommer från Gustavssons egen forfarande fantasi så kan jag tänka mig att han läst om den i den ungerske essäisten Laszlo F. Földényis bok *Medusas blick*. Där står: ”Seth-Tyfon (egyptisk respektive grekisk mytologi) guden som antar krokodilens gestalt, drar ner allting i samma virvel som visar sig i det mörka kaos i krokodilens gap”

Att jag överhuvudtaget läste om och snubblade över krokodilguden i boken *Medusas blick*, beror på att jag med författaren Sören Bondeson och författaren och filosofen Kate Larson hade en pytteliten läsecirkel två gånger där vi talade om Földényis bok och den tibetanska dödsboken. Det var när Kate hade blivit obotligt sjuk och ville samtala och läsa om döden. Krister Gustavsson bok är tillägnad minnet av ”Kate Larson 1961 – 2018”, som alltså var vår gemensamma vän. Minnet av bokcirkeln är privat och handlar inte om Gustavssons dikter, men indirekt färgar det min läsning av *Toposatopicus*. En sådan associativ läsart har stöd hos Gustavsson själv. I sin mycket läsvärda tanke och essäbok *Vindbro* (2010) blandar han självreflektion och dagboksanteckningar med läsningar av bland andra Willy Granqvist, Jan Kauri och Ann Jäderlund. I *Vindbro* frågar sig poeten på ett ställe ungefär, jag tar det ur minnet, ”sitter jag mitt i en framrusande fors och skriver?” Ja, det är onekligen känslan under läsningen av den nu aktuella boken, och jag kan inte låta bli att associera till Walter Benjamins tankar inför Paul Klees målning *Angelus Novus*. Benjamin skriver:

Bilden framställer en ängel, som ser ut som han stod i begrepp att avlägsna sig från något han stelt betraktar /.../ Historiens ängel måste se ut på det sättet.

Och lite längre fram:

Men en storm blåser från paradiset /.../ Denna storm driver honom oemotståndligt in i framtiden, som han vänder ryggen, alltmedan ruinhögen framför honom växer upp till himlen. Det som vi kallar framåtskridandet är denna storm.

(Ur Bild och dialektik i översättning av Carl-Henning Wijkmark.)

Av de fyra elementen är det dock inte luften utan det jordiga som dominerar i Gustavssons bok. Kropp och omgivning smälter ideligen samman. Det kan vara kropp och hus i rader som ”stuprör, strupe igentäppt av löv” eller kropp och

skog "Det växer ljung på tungan" eller kropp och konst "Var och blod blir landskapsmålningar", där man med gustavssonska ögon kan se "Ensamhetens meandrar i det långsamma landskapet". Abstrakt och konkret, språk och skog byter hela tiden plats i denna, inte gudiska, men "hudiska" för att inte säga hudlösa bok "en plats/ där det sker ett/ ständigt utbyte" som det står i dess allra sista rader.

En annan bokens strofer lyder:

**Kan läsakten skära igenom huden
och se det blinda, hur ett
Vattendrag letar sig genom trakten.
Och är fotsulorna
täckta av ögon. Vokalpartikeln
lämnar språket på ett
självklart sätt
eftersom skriket har vingar.
Konsonanten har grenar som är
fingrar, fingrande.
Med konsonantbågar håller språket isär
sina betydelser, sina
svullna ögonlock.
Någon mer är här.
Någon mer än den som är här.**

Titeln på boken förbryllar. Och "Toposatopicus" finns inte med i Akademiens ordböcker. I alla fall inte som ett ord, men *topos* är väl ungefär "plats", topografi är ju läran om terrängformer till exempel. Atopicus hittar jag inte heller i ordböckerna, "atopisk" däremot med referens till atopiska eksem. Drastiskt så skulle man då kunna försvenska "toposatopicus" till "platseksem" eller "terrängeksem" Men jag tror efter att ha läst alla dessa språkbilder med hud, bandage, salva, Lasarusfläckar, att titeln även syftar på hudeksem. Det hudeksem som så ofta dubbelexponeras och smälter ihop med omgivningen i dessa fascinerande, påträngande och intensivt kroppsliga strofer.

I den förut nämnda prosaboken *Vindbro* gifter sig eksem och text på huden. "När utslagen försvinner för ett tag är jag lugn, eftersom jag vet att de har gott minne och att de åter inom kort ska börja skriva på samma plats som förut." Och i nya bokens poesi kan det hända som nedan.

**Ett förberedande regn
trevar över bandaget
som om det inte hade klart för sig
var marken finns.
Men marken tar emot regn och skugga
som blöder ut**

ur kroppens topos.

På en av flikarna till den nu aktuella boken så anges att den visar tematiskt släktskap med Gustavssons förra diktsamling *Andningsbok - Landskapsbok* (2013). Och det kan nog äga sin riktighet, till exempel i vackra rader som "Landskapet som är du som är molnens berg och vatten/ Molnen och jorden har alltid varit varandras" Där kan man känna igen Gustavsson kommentar om sig själv i Vindbro "Lite i hemlighet är jag nog en modern romantiker" men i *Andningsbok - Landskapsbok* finns det också vardagliga dikter om till exempel vad grannarna i villaområdet har för sig och hur de betar sig och är klädda. Det är sorgglustigt roliga prosadikter, ibland kärleksfulla och detaljerade, ibland uppgivna och konstlösa, men med vackert infångade iakttagelser "Pojkarnas föräldrar håller till på altanen utanför sina rum i lägenhetshotellets bottenvåning. De har fest, de är uppspelta, de äter dricker skrattar. Pojkarna blir febrila, rusar omkring, flamsar sig trötta som barn gör när föräldrar dricker." Sådana vemodiga vardagsdikter lyser nästan helt med sin frånvaro i den täta *Toposatopicus* där andningen är mer forcerad och så att säga svettig. "Den flådda soldaten står/ utanför kretsen av friska som röker och dricker i gräset".

Motsatsen sjuka och friska förekommer på flera ställen i den nya boken och i olika sammanhang och det är oftast de sjuka och på olika sätt utanförstående som tycks se bakom den mänskliga komedins hank och stör. I sådana rader tittar den illusionslöse romantiska poeten fram igen. Det kan minna om vissa passager hos Baudelaire eller varför inte Bruno K. Öijer. Det finns en rad i *Andningsbok - Landskapsbok* som för mig under läsningen av Gustavssons böcker bildar ett slags bro mellan de två senaste diktsamlingarna, den lyder "Att se slutet och ändå vara överens med molandet som bor i allt liv" Här möts apokalyptikern och den sorgset veMODIGE poeten i en rad. Det är nog inte sant att den aktuella boken är konsekvent apokalyptisk. Visst finns det bilder av undergång, här två exempel: "Människor promenerar nära/ mörkret och inne i sina skuggor. /Det är en evakuerad stad. En/ reaktorolycka." och "Den gamla gatan med kaféer, barer människor, bestryks med/ eld ända in i kök och sovrum." Nej, det är inte Harmagedon som gestaltas i *Toposatopicus*, utan den ständigt pågående döden i livet, och ekorrhjulet som hela tiden startar om och om likt någon av de nya gigantiska karusellerna och bergochdalbanorna på Gröna Lund. På ett sätt är det värre än undergång och intet i denna bok. Det är den eviga återkomsten av maktspel och lidande. För var och en men också i kollektivt "Lidandet står inskrivet i samhällskontraktet"

**Bandagen växer in i huden
och stänger vägen för morfinet.**

**Det finns ingenstans att sätta
kanylen.**

**Makten, vården måste vänta
på odlad hud.**

Hud att täcka armar, torso

**Så att landskapet åter beskogas.
Varpå makt återigen utövas i
det nyligen helade.**

Detta döden i livet - tema varierar i olika expressiva bilder "Det är/ andetag. Årtag i/ en sjö av tjära." Eller än mer brännande och själsligt spännande i passager som handlar om skrivandet, som tycks stå i ett djupare förbund med tingen och tankarna, med födelse och död: "bordet reser sig/ likt ett föl/ hittar balansen, väntar på skrivarens hand". Men detta skapande måste hela tiden börja om, skrivas om, fortsätta i ekorrhjulet för att tala med Ferlin, ty som Gustavsson skriver "Skriften är en sönderfallande instans/ tecken söndras och blir borta, endast/ fragment stannar kvar och stammar/ likt en robot vid en vägg"

Det är en märklig upplevelse att läsa Krister Gustavssons poesi nu, under den pågående pandemin, vars konsekvenser ingen kan omfatta globalt, brutalt eller privat. Ibland kan läsaren få för sig att Gustavsson var synsk under skrivandet av denna bok, men så är det nog inte. De flesta av oss, inte bara melankoliker och poeter, kan nog känna igen sig i rader som "Att vända bort/ plågan och dess själsliga reflektion. / Tvingas ut på de friskas slagfält." Det finns ett raseri och en hopplöshet i denna poesi men också något annat, som inte är hopp, kanske man kan säga en förtvivlad ömhet, i befriande brist på bevis.

Något kodas i stunden som är evig.

Att i skogsdungen

få se ett ansikte.

Ett läkt anlete.

/.../

Jag är djupt berörd och imponerad av dessa intensivt, ja, vad ska jag säga, anfallande dikter. Men erkänner också att jag drar en lättnadens suck när det intensiva blodtrycket lägger sig en aning och övergår i adagio för en stund:

**I stiltjen denna afton, den flagnande
aftonbarken.**

**Förnatten har släckt skrivbordslampan
och mörkret börjar**

överskriva dagen.

Och evigt är händernas seende

över ansiktet, över armarna, bålen, över

sårskorporna. Och är djupt i

det nyss läkta som lockar, drar

till sig naglarna

som också är skrivverktyg.

Toposatopicus
Kristen Gustavsson
Lejd, 2020

Författarfoto: Martin Andé